

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

Кафедра економічної теорії

“ЗАТВЕРДЖУЮ”
Декан факультету інформаційних
технологій

О.Г. Глазунова

2021 р.

«СХВАЛЕНО»

на засіданні кафедри економічної теорії
Протокол № 17 від 21. 05. 2021 р.

Завідувач кафедри

М.П. Талавирия

«РОЗГЛЯНУТО»

Гарант ОП «Економічна кібернетика»

Н.М. Клименко

Гарант ОП «Цифрова економіка»

Д.М. Жерліцин

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Мікроекономіка»

Спеціальність	051 Економіка
Освітня програма	«Економічна кібернетика», «Цифрова економіка»
Факультет	інформаційних технологій
Розробник:	доцент кафедри економічної теорії, д.е.н., доцент Бутенко В.М.

Київ – 2021 р.

1. Опис навчальної дисципліни

Мікроекономіка

Галузь знань, напрям підготовки, спеціальність, освітньо-кваліфікаційний рівень		
Освітній ступінь	Бакалавр	
Спеціальність	051 Економіка	
Освітня програма	Економічна кібернетика, Цифрова економіка	
Характеристика навчальної дисципліни		
Вид	обов'язкова	
Загальна кількість годин	150	
Кількість кредитів ECTS	5	
Кількість змістових модулів	2	
Курсова робота	2	
Форма контролю	екзамен	
Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форм навчання		
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Рік підготовки	2	
Семестр	3	
Лекційні заняття, год.	30	
Практичні, семінарські заняття, год.	30	
Лабораторні заняття	-	
Самостійна робота, год.	90	
Індивідуальні завдання (курсова робота)	2	
Кількість тижневих аудиторних годин для денної форми навчання	4	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою вивчення дисципліни є формування знань про закономірності поведінки економічних суб'єктів у ринкових умовах, оволодіння універсальним інструментарієм прийняття обґрунтованих рішень щодо здійснення вибору за наявності обмежених засобів і альтернативних можливостей, знання принципів раціональної поведінки економічних мікросистем у ринкових умовах, знання термінології і основних прийомів мікроекономічного аналізу, методики виконання техніко-економічних розрахунків, зв'язаних з аналізом і обґрунтуванням раціональної поведінки мікросистем у ринкових умовах.

Завдання сформувані ринково-орієнтований економічний світогляд учасника суспільного виробництва, здатного до економічної діяльності фахівця, здійснення самостійної підприємницької діяльності, надати універсальний інструментарій прийняття раціональних господарських рішень. Вивчення мікроекономіки сприяє розумінню закономірностей функціонування економічних мікросистем у різних ринкових ситуаціях та вміння їх ефективно використовувати.

У результаті вивчення дисципліни студент повинен

знати: проблеми, які досліджує мікроекономіка; закономірності взаємодії попиту і пропозиції, теорію вибору споживача, теорію фірми, основні типи ринкових структур та особливості поведінки економічних агентів в умовах порушення досконалої конкуренції, особливості формування ринків факторів виробництва, теорію загальної рівноваги і ефективності, причини неспроможності ринку, зовнішні ефекти та суспільні блага, а також необхідність державного втручання в роботу ринків

вміти: визначати стан рівноваги споживача; моделювати часткову рівновагу залежно від змін попиту і пропозиції; розраховувати рівноважні обсяги попиту та пропозиції, ціну ринкової рівноваги та показники еластичності; оцінювати необхідність та наслідки державного втручання в роботу ринків; розрахувати, за яких умов максимізується прибуток фірми; аналізувати наслідки порушення умов досконалої конкуренції; застосовувати інструментарій вимірювання монопольної влади; виявляти і оцінювати чинники ринків праці, капіталу та природних ресурсів; визначати показники теперішньої та майбутньої вартості, робити висновки про доцільність інвестицій.

Набуття компетентностей:

загальні компетентності (ЗК):

ЗК 2. Здатність зберігати моральні, культурні, наукові цінності та примножувати досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя

спеціальні (фахові, предметні) компетентності (СК)

СК 1. Здатність виявляти знання та розуміння проблем предметної області, основ функціонування сучасної економіки на мікро-, мезо-, макро- та міжнародному рівнях.

СК 4. Здатність пояснювати економічні та соціальні процеси і явища на основі теоретичних моделей, аналізувати і змістовно інтерпретувати отримані результати.

СК 5. Розуміння особливостей сучасної світової та національної економіки, їх інституційної структури, обґрунтування напрямів соціальної, економічної та зовнішньоекономічної політики держави.

Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Основи функціонування ринку

Тема лекційного заняття 1. Вступ до мікроекономіки

Мета, завдання і зміст дисципліни. Мікроекономіка як складова частина сучасної економічної теорії. Економічні відносини на мікро- і макрорівнях. Взаємозв'язок мікроекономіки і макроекономіки. Основні поняття та інструментарій мікроекономічного аналізу. Мікросистема та її основні характеристики. Суб'єкти мікросистем: індивід, домашнє господарство, фірма, професійні спілки, держава. Об'єкти економічних відносин на мікрорівні.

Види виробничих ресурсів, які використовуються в економіці. Модель кругообігу ресурсів, продуктів і доходів. Проблема обмеженості ресурсів та необхідність вибору. Поняття економічної ефективності. Модель і крива виробничих можливостей, їх основні функції в економічному аналізі. Види моделей. Загальноекономічні та специфічні методи мікроекономіки. Позитивний та нормативний аналіз.

Тема лекційного заняття 2. Ринок: попит, пропозиція та їх взаємодія

Попит і закон попиту. Ринковий попит як сума індивідуального всіх споживачів певного товару. Функція попиту. Закон попиту та його пояснення базовими положеннями теорії поведінки споживача. Аналіз зміни попиту загалом та величини (обсягу) попиту.

Пропозиція і закон пропозиції. Функція пропозиції. Закон пропозиції. Аналіз змін пропозиції загалом та величини (обсягу) пропозиції.

Взаємодія попиту і пропозиції. Ринкова рівновага. Поняття ринкової рівноваги. Визначення рівноважної ціни та рівноважної кількості товару. Вплив змін попиту й пропозиції на стан рівноваги, рівноважну ціну та рівноважну кількість товару на ринку. Сталість і динамічність ринкової рівноваги.

Тема лекційного заняття 3. Еластичність

Концепція еластичності взаємозв'язаних показників. Еластичність попиту, еластичність попиту за чинниками впливу: за власною ціною блага, за ціною благ комплементів та субститутів (перехресна еластичність), за доходом; дугова та точкова еластичність, фактори впливу на еластичність попиту за ціною.

Еластичність пропозиції. Еластичність пропозиції та фактори впливу на її рівень, еластичність пропозиції за власною ціною блага та цінами факторів виробництва. Еластичність у короткостроковому та довгостроковому періодах. Практичне значення теорії еластичності попиту та пропозиції.

Тема лекційного заняття 4. Теорія корисності та оптимальний вибір споживача

Корисність в економічній теорії і проблема її виміру. Поняття корисності, кардиналістська теорія корисності, сукупна та гранична корисності, функція корисності, перший та другий закони Госсена;

Ординалістська теорія поведінки споживача. Порядковий (ординалістський) підхід до аналізу корисності та попиту, аксіоми порядкового підходу Криві байдужості. Карта байдужості. Криві байдужості, їх властивості. Карта байдужості. Окремі випадки конфігурацій кривих байдужості для різних пар товарів. Роль кривих байдужості у мікроекономічному аналізі поведінки споживача. Гранична норма заміщення благ. Зона ефективного заміщення. Обмеження та виключення.

Бюджетне обмеження і можливості споживача. Бюджетна лінія, її формула та графічне зображення. Ламана бюджетна лінія. Зсув бюджетної лінії. Вплив зміни доходу споживача на озташування бюджетної лінії та процес споживання.

Оптимум споживача як модель раціонального споживчого вибору. Оптимум споживача як модель раціонального споживчого вибору, рівновага споживача: економічна, алгебраїчна, графічна інтерпретація; різні випадки досягнення рівноваги: внутрішня та кутова. Вирішення парадоксу А.Сміта на основі кривих граничної корисності.

Тема лекційного заняття 5. Аналіз поведінки споживача

Реакція споживача на зміни доходу та ціни товарів. Реакція споживача на зміни доходу та ціни. Залежність поведінки споживача від його доходу. Лінія "дохід – споживання" та побудова кривих Енгеля. Закони Енгеля. Побудова лінії "дохід – споживання". "Суперіорні" (нормальні) та "інферіорні" (низькоякісні) товари. Особливості лінії "дохід – споживання" для нормальних і низькоякісних товарів. Лінія "ціна – споживання" та побудова кривої індивідуального попиту. Зміна вибору споживача в результаті зміни ціни Побудова лінії "ціна - споживання". Надлишок споживача. Різновиди траєкторії зміни споживання внаслідок зменшення цін на суперіорні та інферіорні товари. Побудова лінії індивідуального попиту споживача, лінія "дохід – споживання", поняття "повноцінних" і "неповноцінних" благ, крива Енгеля, функції Торнквіста.

Ефект заміщення та ефект доходу. Розкладання сукупної зміни обсягу попиту на дві складові: ефект доходу та ефект заміщення; одно- та різнонаправлений вплив ефектів (за Слуцьким, за Хіксом). Парадокс Гіффена.

Прийняття рішень у ситуаціях з ризиком. Невизначеність та ризик. Схильність та несхильність споживача до ризику. Ризик та ефективні рішення.

Тема лекційного заняття 6. Теорія фірми: виробництво

Підприємство як економічний агент. Поняття підприємства. Місце та роль підприємства у ринковій системі. Організаційно-правові форми підприємств. Класифікація суб'єктів господарювання. Виробництво та його фактори, технології виробництва, фактор часу і періоди функціонування фірми.

Виробнича функція: поняття, параметри, види. Властивості виробничої функції. Види виробничих функцій Сукупний, середній та граничний продукт. Закон спадної граничної продуктивності (віддачі) змінного фактора виробництва. ізокванта, гранична норма технічного заміщення. Ізокоста: сутність, графічне та алгебраїчне зображення. Рівновага виробника: графічна, алгебраїчна, економічна інтерпретація. Вибір комбінації виробничих факторів за критеріями мінімізації витрат чи максимізації випуску.

Пропорційна варіація факторів виробництва. Збільшення випуску за рахунок пропорційного нарощування ресурсів; постійна (стала), спадна та зростаюча віддача від масштабу, причини позитивного та негативного ефекту від масштабу.

Тема лекційного заняття 7. Витрати виробництва, виручка та прибуток

Економічний і бухгалтерський підхід до визначення витрат виробництва. Витрати, їх сутність та структура. Загальна характеристика витрат та їх класифікація. Економічний і бухгалтерський підхід до визначення витрат виробництва. Поняття альтернативних витрат. Зовнішні (бухгалтерські) та внутрішні витрати.

Витрати виробництва у короткостроковому періоді: Витрати виробництва у короткостроковому періоді. Види, графічне зображення, практичне значення. Постійні, змінні, загальні витрати, їх графічне зображення. Умовно-змінні та умовно-постійні витрати. Середні витрати: сутність, формули, графічне зображення. Граничні витрати

Витрати в довгостроковому періоді. Криві довготривалих витрат, їх види. Концепція мінімально ефективного розміру підприємства. Виручка та прибуток. Поняття загальної, середньої та граничної виручки. Прибуток як кінцевий результат діяльності підприємства. Правило максимізації прибутку.

Змістовий модуль 2. Ринкові структури та проблеми досягнення загальної рівноваги

Тема лекційного заняття 8. Ринок досконалої конкуренції

Поняття досконалої конкуренції. Ринковий попит на продукцію конкурентної фірми. Ознаки й умови досконалої конкуренції, попит, ринковий попит на продукцію фірми за умов досконалої конкуренції. Графічне зображення попиту конкурентної фірми, середнього,

граничного і сукупного доходу.

Ринкова поведінка підприємства в короткостроковому періоді. Визначення оптимальних обсягів випуску: два підходи; пропозиція фірми та галузі в короткостроковому періоді і її зв'язок з кривими витрат, графік галузевої пропозиції; рівновага фірми та галузі в короткостроковому періоді. Пропозиція фірми у короткостроковому періоді. Поняття ринкової рівноваги. Визначення рівноважного обсягу та рівноважної ціни. Пропозиція фірми та галузі.

Ринок досконалої конкуренції в довгостроковому періоді. Пропозиції фірм у довгостроковому періоді та її можливі конфігурації в галузях з постійними, зростаючими, спадними витратами, тривала рівновага фірми, галузі, ринку та механізм її підтримки.

Визначення ефективності ринку досконалої конкуренції. Ефективність ринку досконалої конкуренції. Переваги та недоліки досконалої конкуренції.

Тема лекційного заняття 9. Монопольний ринок

Характерні риси ринку чистої монополії. Види монополій. Ознаки "чистої монополії", бар'єри вступу до монополюючого ринку економічні, адміністративні та правові, попит та дохід фірми-монополіста. Характерні риси та особливості існування ринку чистої монополії. Основні види монополій.

Монопольний ринок у короткостроковому та довгостроковому періодах. Вибір монополістом обсягу виробництва та ціни, вплив на поведінку монополіста цінової еластичності попиту; визначення монополюючої ціни та цінова дискримінація, рівновага фірми-монополіста в довгостроковому періоді, досягнення і утримання ринкової влади в довгостроковому періоді.

Особливості функціонування монополізованих ринків. Економічні наслідки монополізації галузі, порівняльна оцінка конкурентного та монополюючого ринків. Переваги та недоліки діяльності фірми-монополіста. Суспільні втрати від діяльності монополіста.

Тема лекційного заняття 10. Олігополія та ринок монополістичної конкуренції

Основні ознаки олігополії. Основні ознаки олігополістичного ринку. Нечисленність фірм в олігополістичних галузях, загальна взаємозалежність олігополістів, однорідність або диференційованість продукту, високі бар'єри для вступу до галузі. Некооперативна і кооперативна поведінка олігополістів. Цінова конкуренція. Модель дуополії Курно: договірний та конкурентний рівновага.

Поведінка фірм на олігополістичному ринку. Цінові війни. Олігополія з погляду теорії ігор. "Дилема ув'язнених" – приклад некооперативної гри з ненульовою сумою. Картелі. Цінові війни. Аналіз ламаної лінії попиту. Негнучкість цін. Теорія змови. Картельні союзи. Умови та чинники формування картелю. Показники монополюючої влади. Ціноутворення за принципом "витрати плюс". Ефективність та соціально-економічні наслідки олігополії.

Монопольна конкуренція. Ознаки монополістичної конкуренції, умови вступу до галузі, спосіб дій фірми на ринку монополістичної конкуренції; еластичність попиту фірми в умовах монополістичної конкуренції, визначення оптимального обсягу виробництва та цінова політика, умова досягнення та підтримання беззбитковості в довгостроковому періоді;

суть та передумови нецінової конкуренції, поглиблення диференціації продукту та рекламна діяльність, нецінова конкуренція, її види та наслідки для виробників та споживачів. Реклама, її роль у формуванні попиту. Переваги та недоліки реклами.

Антимонопольна політика. Потреба державного регулювання монополії, антимонопольна політика. Вимірювання монополюючої влади. Проблеми природних монополій. Антимонопольне законодавство України.

Тема лекційного заняття 11. Утворення похідного попиту. Ринок праці.

Утворення похідного попиту. Попит на продукт та попит на фактори виробництва (похідний попит), споживання факторів виробництва, виробнича функція, витрати виробництва та попит на фактори виробництва, похідний попит на досконало конкурентному ринку продукту.

Попит на працю за умови досконало конкурентного ринку ресурсів. Праця як фактор виробництва, її мобільність; характеристика досконало конкурентного ринку праці; граничний

виграш виробника від найму праці та обґрунтування рішення про найм; формування індивідуального, галузевого та ринкового попиту на працю.

Ринкова пропозиція праці на досконало конкурентному ринку: обґрунтування вибору робітника щодо праці і відпочинку, ринкова пропозиція послуг праці, рівновага на ринку праці;

Ринок праці з недосконалою конкуренцією: попит монополії на працю та монополярна рівновага, монопсонічний та олігопсонічний ринки, двостороння монополія.

Тема лекційного заняття 12. Ринок капіталу та природних ресурсів (землі).

Капітал як фактор виробництва. Капітал як ресурс тривалого використання; форми капіталу; рух капіталу та капітальні фонди;

Попит та пропозиція капіталу. Вибір у часі. Поняття вибору у часі, споживання та інвестиції, уподобання у часі, побудова бюджетного обмеження для випадку вибору обсягів споживання між теперішніми та майбутніми періодами, оптимальний вибір;

Попит та пропозиція капіталу. Вступ до аналізу інвестиційних рішень. Поняття дисконтованої величини, види процентних ставок, реальна та номінальна процентні ставки, рівень дохідності, показники теперішньої та майбутньої вартості у прийнятті інвестиційних рішень; рівновага на ринку капіталу, формування процентної ставки як рівноважної ціни капіталу;

Ринок землі: особливості землі як фактора виробництва, формування пропозиції та попиту на землю, фактори впливу на попит на землю, рента, ціна землі як капіталізована рента.

Тема лекційного заняття 13. Загальна ринкова рівновага та економічна ефективність

Поняття ринкової рівноваги, її аналіз. Часткова та загальна рівновага ринку, ефект зворотного зв'язку, закон Вальраса. Взаємозв'язок та взаємозалежність загальної економічної рівноваги та рівноваги на мікрорівні.

Рівновага в економіці обміну: необхідність та вигоди ринкового обміну, діаграма Еджворта, ефективність при обміні, крива контрактів, крива можливостей споживачів, загальна рівновага за Парето.

Ефективність у виробничій сфері: розподіл виробничих ресурсів; діаграма Еджворта, крива виробничих контрактів, Парето – оптимальний розподіл ресурсів, ефективність на конкурентних ринках товарів.

Загальна рівновага та економіка добробуту. Добробут: сутність, критерії, показники. Основні теореми добробуту. Скринька Еджуорта.

Перерозподіл доходу. Крива Лоренца. Нерівність доходів. Крива Лоренца та коефіцієнт Джині. Вплив податків на загальну економічну рівновагу.

Тема лекційного заняття 14. Держава в мікроекономічній теорії: зовнішні ефекти та суспільні блага.

Економічна роль держави у ринковій економіці. Вади ринкового саморегулювання. Необхідність та причини втручання держави в економічні процеси за ринкових умов, функції держави.

Позаринкові (зовнішні) ефекти, їх економічний зміст: поняття про зовнішні ефекти, суспільні та приватні витрати (вигоди), коригуючі податки та субсидії, теорема Коуза-Стіглера.

Ринки в умовах невизначеності та асиметричної інформації. Вплив асиметричної інформації на ринки високоякісних товарів. Сигнали ринку.

Тема лекційного заняття 15. Держава в мікроекономічній теорії: теорія суспільного вибору. Неспроможність державної влади.

Суспільні блага та суспільний вибір. Поняття громадських благ, приватні та громадські блага попит на громадські блага і ефективний їх обсяг, можливість ринку і держави щодо забезпечення громадськими благами, теорія суспільного вибору позитивний (описовий) аналіз поведінки уряду, застосування теорії громадського вибору у поведінці уряду.

Політична рента. Неспроможність державної влади і неспроможність ринку.

4. Теми практичних занять

№ п/п	Назва теми	Кількість годин денна	Кількість годин заочна
1	Вступ до мікроекономіки	2	
2	Ринок: попит, пропозиція та їх взаємодія		
3	Еластичність	2	
4	Теорія корисності та оптимальний вибір споживача	2	
5	Аналіз поведінки споживача	2	
6	Теорія фірми: виробництво	2	
7	Витрати виробництва, виручка та прибуток	2	
8	Ринок досконалої конкуренції	2	
9	Монопольний ринок	2	
10	Олігополія та ринок монополістичної конкуренції	2	
11	Утворення похідного попиту. Ринок праці	2	
12	Ринок капіталу	2	
13	Загальна ринкова рівновага та економічна ефективність	2	
14	Держава в мікроекономічній теорії: зовнішні ефекти та суспільні блага	2	
15	Держава в мікроекономічній теорії: теорія суспільного вибору. Неспроможність державної влади	2	
	Разом	30	

5. Теми семінарських занять – не передбачено

6. Теми лабораторних занять – не передбачено

7. Контрольні питання, комплекти тестів для визначення рівня засвоєння знань студентів

Питання до екзамену з дисципліни «Мікроекономіка»

1. Обмеженість ресурсів: крива виробничих можливостей, альтернативні витрати.
2. Предмет та методи мікроекономіки.
3. Попит, закон попиту та його нецінові чинники.
4. Пропозиція, закон пропозиції та її нецінові чинники.
5. Механізм ринкової рівноваги за Вальрасом.
6. Механізм ринкової рівноваги за Маршалом.
7. Цінова еластичність попиту: визначення та види.
8. Перехресна еластичність попиту
9. Цінова еластичність пропозиції
10. Теорія корисності: перший та другий закони Госсена
11. Крива байдужості. Гранична норма заміни.
12. Бюджетна лінія та її характеристики.
13. Еквіваріантний принцип максимізації корисності: довести графічно
14. Формування індивідуального попиту на основі зміни ціни блага
15. Формування індивідуального попиту на основі зміни доходу споживача
16. Криві Енгеля, закон Енгеля
17. Ефект заміщення і ефект доходу (графічна інтерпретація)
18. Формування ринкового попиту
19. Ефекти «наслідування більшості», «сноба» і Веблена

20. Надлишок споживача та споживчий надлишок на ринку.
21. Теорія виробництва: основні виробничі функції
22. Ізокванта та її характеристики.
23. Виробництво у короткостроковому періоді: закон спадної продуктивності
24. Замінність виробничих факторів. Гранична норма технічного заміщення.
25. Ефект масштабу виробництва
26. Суть та види витрат.
27. Зміна середніх та граничних витрат у короткостроковому періоді.
28. Ізокоста та її характеристики.
29. Мінімізація витрат у довгостроковому періоді.
30. Зміна довгострокових середніх витрат під дією ефекту масштабу
31. Правило вибору обсягу виробництва (максимізації прибутку) конкурентної фірми.
32. Рівновага конкурентної фірми (максимізація прибутку) у короткостроковому періоді
33. Формування кривої пропозиції конкурентної фірми (короткостроковий період)
34. Рівновага конкурентної фірми (максимізація прибутку) у довгостроковому періоді
35. Формування кривої пропозиції конкурентної фірми у довгостроковому періоді
36. Виробничий надлишок фірми та ринку.
37. Суспільна ефективність ринку досконалої конкуренції
38. Модель «чистої» монополії та її характеристики
39. Попит та дохід монополіста
40. Рівновага монополіста у короткостроковому періоді (графічна інтерпретація)
41. Цінова дискримінація першого ступеня в умовах монополії
42. Цінова дискримінація другого та третього ступеня в умовах монополії
43. Монопольна влада: вимірювання та джерела
44. Наслідки монополізації галузі для суспільства
45. Основні ознаки олігополістичного ринку.
46. Лідерство в ціноутворенні на олігополістичному ринку
47. Теорія ігор в олігополістичній стратегії.
48. Олігополістичне ціноутворення за принципом «витрати плюс».
49. Модель «ламаної кривої попиту» на олігополістичному ринку
50. Кооперована олігополія: картель
51. Суспільна ефективність олігополії
52. Характерні риси монополістичної конкуренції
53. Форми нецінової конкуренції на ринку монополістичної конкуренції.
54. Рівновага фірми на ринку монополістичної конкуренції (короткостроковий період)
55. Рівновага фірми на ринку монополістичної конкуренції (довгостроковий період)
56. Суспільна ефективність монополістичної конкуренції
57. Похідний попит: взаємозв'язок ринків продукту та факторів виробництва
58. Формування кривої попиту на ресурс
59. Вибір оптимальної кількості ресурсу фірмою на конкурентному ринку факторів
60. Зміни у попиті на ресурс фірми на конкурентному ринку факторів
61. Еластичність попиту на ресурс та фактори, що її визначають
62. Криві попиту на ресурс за умов досконалої та недосконалої конкуренції
63. Особливості ринку праці
64. Ефект заміщення і ефект доходу при зміні ставки зарплати
65. Формування кривої індивідуальної пропозиції праці
66. Монополія профспілки на ринку праці
67. Моносонія на ринку праці
68. Попит, пропозиція та рівновага на ринку фізичного капіталу
69. Модель конкурентного ринку позичкових коштів

70. Вибір домогосподарств між поточним і майбутнім споживанням
71. Формування фірмою інвестиційного попиту
72. Рівновага на ринку послуг землі
73. Диференціальна земельна рента
74. Визначення ціни землі
75. Взаємозв'язок та взаємозалежність загальної економічної рівноваги та рівноваги на мікрорівні
76. Економічна роль держави у ринковій економіці. Вади ринкового саморегулювання
77. Нерівність доходів. Крива Лоренца та коефіцієнт Джині
78. Позаринкові (зовнішні) ефекти, їх економічний зміст
79. Позаринкові (зовнішні) ефекти, їх економічний зміст
80. Суспільні блага та суспільний вибір

Тести Модуль 1

1. Мікроекономіка – це наука, яка :
  - а) вивчає економіку країн близького та дальнього зарубіжжя
  - б) вивчає поведінку окремих економічних одиниць і структур та їх взаємодію в процесі виробництва ;
  - в) аналізує, прогнозує та констатує можливі варіанти розвитку окремо взятої країни ;
  - д) жодна з наведених відповідей не є правильною;

2. До складу економічної моделі входять :
  - а) відомі та екзогенні змінні ;
  - б) екзогенні та ендогенні змінні;
  - г) ендогенні, екзогенні та невідомі змінні;
  - д) економічна модель не містить ніяких змінних.

3. Альтернативна вартість – це
  1. кількість одиниць товару А, яка використовується для виробництва блага В;
  2. вартість втрачених можливостей ;
  3. кількість одиниць товару, якою необхідно пожертвувати заради виробництва однієї додаткової одиниці іншого товару ;
  4. правильна відповідь (2) та (3) ;

4. Прикладом суспільних благ є :

а) національна оборона ;	г) всі відповіді ;
б) маяк;	д) свіже повітря .

5. Межа виробничих можливостей – це
  - а) крива , яка показує мінімальну кількість продукції, яку може виробити економіка за даного рівня технологічного розвитку і наявних факторів виробництва ;
  - б) гіпербола, яка показує максимальну кількість продукції, яку може виробити економіка за даного рівня технологічного розвитку і наявних факторів виробництва;
  - в) крива , яка показує максимальну кількість продукції, яку може виробити економіка за даного рівня технологічного розвитку;
  - г) крива , яка показує максимальну кількість продукції, яку може виробити економіка за наявних факторів виробництва;

6. Людські ресурси – це
  - А) все те, що може бути використане у процесі виробництва без попередньої обробки;
  - Б) потенціал фізичної та розумової енергії людей, яка використовується у процесі

виробництва благ;

В) дієздатне населення чоловічої статі від 16 до 60 років;

Г) вся зайнята у процесі виробництва “прекрасна половина” людства;

7. Точка поза кривою трансформації виробничих можливостей називається :

А) невідповідною;

Г) нетехнологічною;

Б) неефективною;

В) недосяжною;

8. Питання : “Якщо в наслідок заморозків гине 15% поточного врожаю апельсинів у Флориді, як це позначиться на ціні апельсинового соку у супермаркеті ?” відноситься до :

А) позитивно-нормативної економіки;

Б) геометрії та логіки;

В) позитивної економіки;

Г) нормативної економіки;

9. Фактори виробництва поділяються на:

а) людські ресурси, земельні ресурси, капітальні ресурси;

б) земельні ресурси, капітальні ресурси, погодні ресурси;

в) людські ресурси, природні ресурси, капітальні ресурси;

г) земельні ресурси, капітальні ресурси, трудові ресурси;

10. Які блага називають суспільними (громадськими)?

а) блага, які споживаються шляхом купівлі-продажу;

б) блага, які можуть бути запропоновані споживачеві на ринку, оскільки він в змозі повністю оплатити їхнє споживання;

в) блага, які не можуть бути запропоновані споживачеві на ринку, оскільки він не в змозі повністю оплатити їхнє споживання;

г) товари, послуги, соціальні та економічні умови, які задовольняють потреби людини;

11. Якщо ринкова ціна нижче рівноважної, то:

а) з’являється надлишок товарів;

б) виникає дефіцит;

в) формується ринок покупців;

г) скорочується ціна на ресурси.

12. Збільшення доходів споживача графічно проявляється в:

а) зміні нахилу лінії бюджетного обмеження

б) паралельному переміщенні лінії бюджетного обмеження вправо

в) паралельному переміщенні лінії бюджетного обмеження вліво

г) зменшення нахилу лінії бюджетного обмеження

13. Який із нижче перелічених рядів загальної корисності ілюструє дію закону спадної граничної корисності:

а) 200,300,400,500

б) 200,450,750,1100

в) 200,400,1600,9600

г) 200,350,450,600

д) 200,250,270,280

14. Припустимо, що споживач має доход 8 грн., ціна товару А дорівнює 1 грн., а товару

B – 0,5 грн. Яка з нижче наведених комбінацій товарів знаходиться на лінії бюджетного обмеження:

- а) 8A і 1B
- б) 7A і 1B
- в) 6A і 6B
- г) 5A і 6B

15. Рівновага споживача на карті індиверентності – це:

- а) будь-яка точка перетину лінії бюджетного обмеження і кривої байдужості
- б) будь-яка точка на найвищій кривій байдужості
- в) точка, в якій нахил бюджетного обмеження і дотичної до неї кривої байдужості однаковий
- г) будь-яка точка, яка знаходиться в площині, обмеженій бюджетною лінією

16. Ринковий (сукупний попит) – це:

- а) попит окремого споживача на ринку певного товару;
- б) конкретна кількість товару, яку хоче купити споживач;
- в) сукупність індивідуальних попитів на даний товар;
- г) попит на міському ринку.

17. Закон спадної граничної корисності означає, що:

- а) відношення граничних корисностей до цін на предмети розкоші менше, ніж на товари першої необхідності
- б) корисність, яку приносить кожна наступна одиниця товару, зменшується зі збільшенням кількості спожитого товару
- в) відношення граничних корисностей до цін однакове для всіх товарів
- г) корисність спожитих товарів зменшується при збільшенні доходу споживача.

18. Крива байдужості – це :

- а) яка показує всі можливі комбінації товарів, які споживач може придбати за наявного доходу;
- б) яка показує всі можливі комбінації товарів, які приносять споживачу однаковий рівень задоволення;
- в) яка показує всі можливі комбінації товарів, які можна виготовити за наявних ресурсів;
- г) яка показує., від якої кількості одного з товарів споживач відмовляється заради додаткової одиниці іншого.

19. Зміна якого з факторів не викликає переміщення кривої попиту:

- а) Смаків та уподобань споживачів;
- б) Зміна цін на ресурси;
- в) Ціни товару;
- г) Чисельність та вік споживачів.

20. Удосконалення технології виробництва зміщує :

- а) криву попиту вгору вправо;
- б) криву попиту вниз вліво;
- в) криву пропозиції вниз вправо;
- г) криву пропозиції вгору вліво.

Модуль 2

1. Ізокванта ілюструє:

- А) Лінію загального обсягу виробництва продукції;
- Б) Виробничу функцію
- В) Різні комбінації товару, які можна виробити при певній кількості ресурсів;
- Г) Криву середньої продуктивності.

2. Постійні витрати фірми – це :

- А) Витрати на ресурси за цінами які діяли на момент їх придбання;
- Б) Неявні витрати;
- В) Витрати, які має фірма, навіть якщо вона не виготовляє продукцію;
- Г) Мінімальні витрати виробництва будь-якого обсягу продукції за найбільш сприятливих умовах виробництва.

3. Яка з кривих ніколи не набуває U-подібного вигляду:

- А) AVC;   б) MC;   в) AFC;   г) LRAC

4. В довгостроковому періоді:

- А) Всі фактори виробництва є змінними;
- Б) Всі фактори виробництва є постійними;
- В) Всі витрати є неявними
- Г) Середні сукупні витрати складаються з мінімумів усіх середніх сукупних витрат фірми, характерних для різних обсягів виробництва.

5. Яка з наступних формул визначає сукупні витрати:

- А) $TC=FC$;   Б) $FC+VC$;   В) $FC+VC+MC$;   Г) $(FC+VC)/Q$.

6. Якщо при подвоєнні кількості усіх ресурсів в короткостроковому періоді, обсяги виробництва фірми зросли в 3 рази, то в цьому випадку:

- А) спостерігається зростаючий ефект віддачі від масштабів виробництва;
- Б) спостерігається постійний ефект віддачі від масштабів;
- В) діє закон спадної продуктивності ресурсів;
- Г) вірної відповіді немає.

7. Вкажіть, яке твердження є вірним:

- А) лише праця та капітал являються факторами, які необхідно враховувати фірмі під час прийняття рішення про обсяги виробництва;
- Б) умова максимізації прибутку будь-якої фірми $MC=MR$;
- В) при зростанні обсягів виробництва величина AFC також зростає;
- Г) криві AC, AVC, AFC та MC мають U-подібний вигляд.

8. Яке з наступних тверджень не виконується в умовах досконалої конкуренції:

- А) Фірма максимізує прибуток, коли її гранична виручка дорівнює граничним витратам;
- Б) Крива граничних витрат перетинає криву середніх сукупних витрат в точці її мінімуму;
- В) Крива попиту на товар має від'ємний нахил;
- Г) Крива попиту на продукцію фірми є горизонтальною лінією.

9. В короткостроковому періоді конкурентна фірма, яка максимізує свій прибуток або мінімізує збитки, не буде продовжувати виробництво продукції, якщо:

- А) Ціна товару менша мінімуму середніх сукупних витрат;

- Б) Середні сукупні витрати більші за ціну;
- В) Ціна менша мінімуму середніх змінних витрат;
- Г) Загальна виручка фірми менша сукупних витрат на виробництво.

10. Досконала конкуренція передбачає, що:

- А) Велика кількість фірм, які працюють в галузі, випускає стандартизовану продукцію;
- Б) Існує багато споживачів, які купують даний товар за певною ціною;
- В) Всі продавці і виробники мають повну інформацію про ринок;
- Г) Мають місце безперешкодний вхід та вихід на цей ринок.

11. На відміну від конкурентної фірми монополіст:

- А) Може призначити будь-яку ціну на свою продукцію;
- Б) Максимізує свій прибуток, коли гранична виручка дорівнює граничним витратам;
- В) Може виробляти будь-який обсяг продукції і реалізовувати її за будь-якою ціною;
- Г) За даної кривої ринкового попиту може вибирати комбінацію цін та обсягів виробництва, які максимізують прибуток.

12. Граничні витрати на оплату праці:

- 1) це збільшення змінних витрат в результаті зростання обсягу випуску продукції на одиницю
- 2) це збільшення постійних витрат в результаті зростання обсягу випуску продукції на одиницю
- 3) це збільшення сукупних витрат на оплату праці в результаті найму додаткового працівника
- 4) абсолютно еластичні для монополіста

13. Зростання процентної ставки приведе до:

- 1) Збільшення попиту на позичкові кошти
- 2) Збільшення пропозиції позичкових коштів
- 3) Скороченню пропозиції позичкових коштів
- 4) Збільшення обсягу пропозиції позичкових коштів

14. За інших рівних умов збільшення продуктивності факторів виробництва матиме наслідком:

- 1) Збільшення попиту на позичкові кошти і скорочення рівноважної відсоткової ставки.
- 2) Збільшення попиту на позичкові кошти і збільшення рівноважної відсоткової ставки.
- 3) Збільшення пропозиції позичкових коштів і скорочення рівноважної відсоткової ставки.
- 4) Збільшення пропозиції позичкові кошти і збільшення рівноважної відсоткової ставки.

15. При прийнятті рішення про інвестування фірми беруть до уваги:

- 1) номінальну відсоткову ставку
- 2) реальну відсоткову ставку
- 3) номінальну відсоткову ставку за мінусом реальної відсоткової ставки
- 4) реальну відсоткову ставку за мінусом номінальної відсоткової ставки

16. Суспільні блага відрізняються від приватних тим, що вони:

- 1) розподільні
- 2) знаходяться в індивідуальному користуванні
- 3) нерозподільні і знаходяться у приватному користуванні
- 4) розподільні і знаходяться у суспільному користуванні

8. Методи навчання

Методами навчання є способи спільної діяльності й спілкування викладача і здобувачів вищої освіти, що забезпечують вироблення позитивної мотивації навчання, оволодіння системою професійних знань, умінь і навичок, формування наукового світогляду, розвиток пізнавальних сил, культури розумової праці майбутніх фахівців.

Під час навчального процесу використовуються наступні методи навчання:

Залежно від джерела знань: словесні (пояснення, бесіда, дискусія, діалог); наочні (демонстрація, ілюстрація); практичні (рішення задач, ділові ігри).

За характером пізнавальної діяльності: пояснювально-наочний проблемний виклад; частково-пошуковий та дослідницький методи.

За місцем в навчальній діяльності:

- методи організації й здійснення навчальної діяльності, що поєднують словесні, наочні і практичні методи; репродуктивні й проблемно-пошукові; методи навчальної роботи під керівництвом викладача й методи самостійної роботи здобувачів вищої освіти;

- методи контролю й самоконтролю за навчальною діяльністю: методи усного, письмового контролю; індивідуального й фронтального, тематичного і систематичного контролю.

У процесі викладання навчальної дисципліни для активізації навчально-пізнавальної діяльності здобувачів вищої освіти передбачено застосування таких навчальних технологій:

- *робота в малих групах* дає змогу структурувати практично-семінарські заняття за формою і змістом, створює можливості для участі кожного здобувача вищої освіти в роботі за темою заняття, забезпечує формування особистісних якостей та досвіду соціального спілкування;

- *семінари-дискусії* передбачають обмін думками і поглядами учасників з приводу даної теми, а також розвивають мислення, допомагають формувати погляди і переконання, вміння формулювати думки й висловлювати їх, вчать оцінювати пропозиції інших людей, критично підходити до власних поглядів;

- *мозкові атаки* – метод розв'язання невідкладних завдань, сутність якого полягає в тому, щоб висловити як найбільшу кількість ідей за обмежений проміжок часу, обговорити і здійснити їх селекцію;

- *кейс-метод* – метод аналізу конкретних ситуацій, який дає змогу наблизити процес навчання до реальної практичної діяльності фахівців і передбачає розгляд виробничих, управлінських та інших ситуацій, складних конфліктних випадків, проблемних ситуацій, інцидентів у процесі вивчення навчального матеріалу;

- *презентації* – виступи перед аудиторією, що використовуються для подання певних досягнень, результатів роботи групи, звіту про виконання індивідуальних завдань, інструктажу, демонстрації.

Методи викладання навчальної дисципліни «Економікс: мікроекономіка» сприяють вирішенню таких задач:

– у сфері навчання – засвоєння основ знань про сучасну економіку, принципи і закономірності її функціонування та розвиток, умінь економічної діяльності;

– у сфері самосвідомості – усвідомлення свого індивідуального економічного потенціалу, формування усвідомленої громадянської економічної поведінки;

– у сфері мотивації – розвиток інтересу до проблем економіки, постійної потреби в економічному знанні, прагнення у цивілізованому підприємстві, що має стати засобом соціального захисту, полегшити вирішення проблем зайнятості молоді, їхньої адаптації до ринку.

9. Форми контролю

Відповідно до «Положення про екзамен та заліки в Національному університеті біоресурсів і природокористування України», затвердженого Вченою радою НУБіП України 27 грудня 2019 р., протокол № 5 основними видами контролю знань здобувачів вищої освіти є поточний контроль, проміжна та підсумкова атестації.

Поточний контроль здійснюється під час проведення семінарських занять і має на меті перевірку рівня підготовленості здобувачів вищої освіти до виконання конкретної роботи.

Основне завдання поточного контролю – перевірка рівня підготовки студентів за визначеною темою. Основна мета поточного контролю – забезпечення зворотного зв'язку між викладачем та студентами, управління навчальною мотивацією студентів. Інформація, одержана при поточному контролі, використовується як викладачем – для коригування методів і засобів навчання, - так і студентами – для планування самостійної роботи.

Проміжна атестація проводиться після вивчення програмного матеріалу кожного змістового модуля. Навчальний матеріал дисципліни викладається упродовж семестру і поділений на два модулі.

Проміжна атестація має визначити рівень знань здобувачів вищої освіти з програмного матеріалу змістового модуля (рейтингова оцінка із змістового модуля), отриманих під час усіх видів занять і самостійної роботи.

Форми та методи проведення проміжної атестації, засвоєння програмного матеріалу змістового модуля здійснюються у вигляді тестування, письмової контрольної роботи, що можна оцінити чисельно.

Засвоєння здобувачем вищої освіти програмного матеріалу змістового модуля вважається успішним, якщо рейтингова оцінка його становить не менше, ніж 60 балів за 100-бальною шкалою.

Семестровий контроль з дисципліни «Мікроекономіка» проводиться відповідно до навчального плану у вигляді та екзамену в терміни, встановлені графіком навчального процесу та в обсязі навчального матеріалу, визначеного робочою програмою дисципліни згідно з «Положенням про екзамен та заліки в Національному університеті біоресурсів і природокористування України».

10. Розподіл балів, які отримують студенти

Оцінювання знань студента відбувається за 100-бальною шкалою і переводиться в національні оцінки згідно з табл. 1 «Положення про екзамен та заліки у НУБіП України» (наказ про введення в дію від 27.12.2019 р. № 1371)

Таблиця 1. Співвідношення між рейтингом здобувача вищої освіти і національними оцінками

Рейтинг студента, бали	Оцінка національна за результати складання	
	екзаменів	заліків
90-100	Відмінно	Зараховано
74-89	Добре	
60-73	Задовільно	
0-59	Незадовільно	Не зараховано

2.

У НУБіП України використовується рейтингова форма контролю після закінчення логічно завершеної частини лекційних та практичних занять (модуля) з певної дисципліни. Її результати враховуються під час виставлення підсумкової оцінки.

Після проведення проміжних атестацій із змістових модулів і визначення їх рейтингових оцінок лектором дисципліни визначається рейтинг здобувача вищої освіти

з навчальної роботи $R_{НР}$ (не більше 70 балів).

Для визначення рейтингу студента (слухача) із засвоєння дисципліни $R_{дис}$ (до 100 балів) одержаний рейтинг з атестації (до 30 балів) додається до рейтингу студента (слухача) з навчальної роботи $R_{НР}$ (до 70 балів): $R_{дис} = R_{НР} + R_{ат}$.

Рейтинг здобувача вищої освіти з навчальної роботи округлюється до цілого числа.

11. Методичне забезпечення

1. Бутенко В.М. Методичні вказівки до семінарських занять з дисципліни «Економікс: мікроекономіка» для підготовки фахівців ОС «Бакалавр» у галузі знань 07 Управління та адміністрування за спеціальністю 075 «Маркетинг». Київ.: «Наукова столиця». 2020. 110 с.

2. Побережець Т.І. Болгарова, Н.К., Талавирия М.П., Пащенко О.В. Економічна теорія: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів IV рівня акредитації. Ніжин.: ПП Лисенко М.М., 2017. 475 с.

3. Практикум-тренінг з мікроекономіки.(укладачі М.М.Рудий та інші).К.:НАУ, 2016. 172 с.

4. Талавирия М.П., Байдала В.В., Болгарова Н.К., Власенко Ю.Г., Гаврилюк В.П., Музиченко Т.О., Пащенко О.В. Практикум з економічної теорії: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів III - IV рівня акредитації при підготовці до олімпіади з економічної теорії. Київ.: 2017. 521 с.

5. Талавирия М.П., Байдала В.В., Болгарова Н.К., Власенко Ю.Г., Музиченко Т.О., Пащенко О.В. Практикум з економічної теорії: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів III - IV рівня акредитації при підготовці до олімпіади з економічної теорії. Київ.: 2019. 521 с.

6. Електронний курс доступний на платформі НУБІП України – Elearn «Мікроекономіка». URL: <https://elearn.nubip.edu.ua/course/view.php?id=2584>

12. Рекомендована література

Базова

1. Талавирия М.П., Байдала В.В., Бутенко В.В., Болгарова Н.К., Пащенко О.В., Гуца І.О. Економічна теорія: Навчальний посібник для студентів закладів вищої освіти. Перевидання. К.: Наукова столиця. 2020. 338 с

2. Базілінская О., Мініна О. Мікроекономіка. К.: ЦУЛ, 2019. 352 с.

3. Безугла В.О. Мікроекономіка. Видавництво «ЦУЛ», 2017. 288 с.

4. Веріан Гел. Мікроекономіка: проміжний рівень. Лібра ВД, 2017. 632 с.

5. Грегори Мэнкью Н., Марк Тейлор. Микроэкономика. Питер, 2016. 688 с.

6. Кравченко О.А. Мікроекономіка: теоретичні основи: навчальний посібник. Міністерство освіти, науки, молоді та спорту України, Одеський національний політехнічний університет. Одеса: В.В. Букаєв, 2013. 134 с.

7. Лісовий А. В. Мікроекономіка: Курс лекцій. Ірпінь: Академія ДПС України, 2012

8. Мікроекономіка і макроекономіка: Підручник для студентів екон. спец. закл. освіти; За ред. С. Будаговської. К.: Основи, 2011. 517 с.

9. Наливайко А.П., Прохоров Є. В., Азьмук Л.А., Банщиков П.Г. Практикум з мікроекономіки до підручника Мікроекономіка К.: КНЕУ, 2016. 522 с. 12.

10. Наріжна Л. Д., Пономарьова Л. Н. Мікроекономіка в схемах: Навчальний посібник для самостійної роботи студентів. К.: Центр навчальної літератури, 2014. 160 с.

11. Поплавська Ж.В., Криса О.Й. Мікроекономіка: Теорія і практика управлінської економіки. Навчальний посібник. Алерта, 2019. 270 с.

12. Ястремський О. І., Гриценко О. Г. Основи мікроекономіки: Підручник. К.: Знання-Прес, 2007.578 с.

Допоміжна

1. Мікроекономіка: конспект лекцій / укладачі : Ю. М. Петрушенко, О. В. Дудкін, Н. М., Костюченко. Суми : Сумський державний університет, 2016. 206 с..
2. Наливайко А.П., Прохоров Є. В., Азьмук Л.А., Банщиков П.Г. Практикум з мікроекономіки до підручника Мікроекономіка К.: КНЕУ, 2016. 522 с. 12.
3. Нарижна Л. Д., Пономарьова Л. Н. Мікроекономіка в схемах: Навчальний посібник для самостійної роботи студентів. К.: Центр навчальної літератури, 2014. 160 с.
4. Оверченко В. І., Мажак З. М., Софій М. І. Мікроекономіка: Навчальний посібник./ за наук. ред. О. Л. Ануфрієвої.– Івано-Франківськ, «Лілея-НВ». 2015. 348 с.
5. Панчишин С. Аналітична економія. Макроекономіка і мікроекономіка. Знання, 2015. 390 с.
6. Піндайк Р., Рубінфельд Д. Л. Мікроекономіка / Пер. с англ. А. Олійника, Р. Скільського. К.: Основи, 2006. 646 с.
7. Рудий М.М. Мікроекономіка. Навч. пос. К.: Каравела, 2012. 360 с.
8. Самюелсон Пол. А., Нордгауз Вільям Д. Мікроекономіка / Пер. с англ. С. Панчишина. К.: Основи, 2008. 676 с.
9. Старостенко Г.Г. Мікроекономіка. Видавництво «ЦУЛ», 2016. 152 с.
10. Тарасевич В. Економічна теорія. Мікроекономіка. Підручник. Вища освіта XXI століття, 2015. 134 с.
11. Тарасевич В. Економічна теорія. Мікроекономіка. Підручник. Вища освіта XXI століття, 2015. 134 с.

13. Інформаційні ресурси

1. Законодавство України <https://zakon.rada.gov.ua/>
2. Верховна Рада України www.portal.rada.gov.ua
3. Кабінет Міністрів України www.kmu.gov.ua
4. Міністерство фінансів www.minfin.gov.ua
5. Державна податкова служба України www.tax.gov.ua
6. Державна служба статистики України www.ukrstat.gov.ua
7. Національний інститут стратегічних досліджень www.niss.gov.ua
8. Центр перспективних соціальних досліджень www.cpsr.org.ua
9. Антимонопольний комітет України www.amc.gov.ua
10. Міжнародний центр перспективних досліджень: <http://www.icps.kiev.ua>
11. Інститут економіки і прогнозування НАН України: <http://www.ief.org.ua>
12. Бібліотека імені В.Вернадського: <http://www.nbu.gov.ua>